

Uusi hallitusohjelma

11.10.2023

Seppo Koskinen

Taloukasvua ja kilpailukykyä tukevat työmarkkinauudistukset

Hallitus uudistaa suomalaisia työmarkkinoita muiden Pohjoismaiden esimerkkien mukaisesti. Työmarkkinareformeilla tuetaan työllisyyttä ja taloukasvua sekä vahvistetaan Suomen kilpailukykyä ja tuottavuutta. Uudistukset valmistellaan kolmikantaisesti.

- Työrauhan parantaminen työmarkkinoilla. Esitys eduskunnalle syysistuntokaudella 2023
- Paikallisen sopimisen lisääminen. Esitys eduskunnalle kevätistuntokaudella 2024
- Neuvottelujärjestelmän kehittäminen ja työllistämisen esteiden purkaminen. Esitykset kehysriiheen 2025 mennessä

Uudistukset yleisesti

- Laki, työehtosopimukset, työsopimus, vakiintuneet käytännöt
- Suunnitellut voimaantuloajankohdat
- Palkansaajapuolen näkökulmasta useita heikennyksiä

1. Työrauhalainsäädännön uudistamiselle on tarve

- Suomessa työtaisteluita on enemmän kuin verrokkimaissa (Ruotsi). Sekä laillisten että laittomien työtaistelujen määrä on laskenut viimeisen viiden vuoden aikana olennaisesti. 2000-luvulla työtaisteluissa vuosittain menetettyjen työpäivien keskiarvo 130000.
- Työmarkkinahäiriöiden vähentyminen parantaisi yritysten kilpailukykyä, kasvua ja Suomen houkuttelevuutta investointikohteena.
- Laittomien työtaisteluiden nykyiset sanktiot ovat osoittautuneet tehottomiksi.
- Myötätuntotyötaisteluiden ja poliittisten työtaisteluiden rajoja ei ole määritelty.
- Esitettävät muutokset vaikuttavat noin 5–10%:iin lakkopäivistä.
- Hallitus ei esitä rajoitettavaksi lainkaan työtaisteluoikeutta, jolla vaikutetaan oman työehtosopimuksen aikaansaamiseen.

Yleistä muutoksista

- Työtaisteluoikeutta suojataan kansainvälisissä sopimuksissa ja perustuslaissa.
- Työtaisteluoikeuden sallittavuuden piiri ei ole rajoitukseton.
- Jo nykyisin on ollut tilanteita, joissa tuomioistuin on arvioinut jonkun työtaistelun olevan hyvän tavan vastainen ja oikeudenvastainen.
- Potilasturvallisuuden turvaamiseksi on voitu asettaa rajoituksia työtaisteluoikeuden käytölle.
- Työtaistelutoimille luonteenomainen piirre on, että niistä aiheutuu haittaa/vahinkoa. Painostusvaikutus on työtaistelun keskeinen osa.
- Työriidan ulkopuolisille aiheutuvia suhteettomia vahingollisia seurauksia ei kaikissa tilanteissa voida kuitenkaan pitää asianmukaisena.

Rajoitukset neuvottelujärjestelmään ja lakko-oikeuteen

- Palkantarkistusten enimmäistaso sidotaan ventialojen palkankorotuksiin sovittelussa.
- Muutos puuttuu ammattiliittojen vapaaseen neuvotteluoikeuteen ja sementoinais- ja miesvaltaisten alojen välistä palkkaepätasa-arvoa.
- Suojelutyön järjestämisestä ristiriitatilanteissa säädetään lailla.
- Sääntelyn sisällöstä ei ole vielä tarkempaa tietoa, mutta muutos voi tarkoittaa merkittävää lakko-oikeuden rajoitusta sote-sektorilla.

Poliittinen työtaistelu

- Poliittista työtaisteluoikeutta rajoitetaan.
 - Poliittinen lakko saisi kestää enintään 24 tuntia.
 - Muut poliittiset työtaistelutoimenpiteet enintään 2 viikkoa.
 - Ennakkoilmoitus
- Tavoite on rajata kansalaisten oikeutta osoittaa mieltään muun muassa työ- ja sosiaalilainsäädännön muutoksista. Poliittisia lakkoja on ollut Suomessa erittäin harvoin, lakko-oikeutta on käytetty maltillisesti.

Tukityötaistelut

- Tukityötaistelut tuodaan työriitojen sovittelulain mukaisen ilmoitusvelvollisuuden piiriin, tukilakkojen suhteellisuusarvioinnista sekä vaikutusten rajaamisesta työriidan osapuoliin säädetään lailla.
- Myötätuntotyötaistelun toimeenpanijan on turvattava yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömien palvelujen tai toimintojen jatkuminen.
- Työehtosopimuksen voimassaoloaikana vallitsee ns. työrauha, jonka aikana ei saisi toimeenpanna myötätuntotyötaistelua, jos siitä aiheutuvat vahingolliset seuraukset olisivat ilmeisessä epäsuhteessa tavoiteltavaan päämäärään nähden.
- Jos työehtosopimus ei ole voimassa, em. rajoitus koskee vain tilanteita, joissa tuettavan työtaistelun tarkoituksena ei ole työehtosopimuksen solmiminen.
- Tukityötaistelun tulee kohdistua tuettavan työtaistelun osapuoleen
- Lakko-oikeutta rajataan selvästi. Erilaiset menettelyyn liittyvät ja sisällölliset rajoitukset työtaisteluoikeuden käytössä voivat johtaa siihen, että myötätuntolakko-oikeus käytännössä heikkenee merkittävästi.

Seuraamukset

- Laittomasta työtaistelusta tuomittavan hyvityssakon tasoa korotetaan. Alaraja 10 000 euroa ja yläraja 150 000 euroa.
- Erityisestä syystä hyvityssakko voitaisiin tuomita vähimmäismäärää pienempänä tai jättää tuomitsematta kokonaan.
- Kirjaus merkitsee huomattavaa korotusta hyvityssakkoihin. Usein laittomissa lakoissa on kyse surulakoista, joissa työntekijät reagoivat esimerkiksi yritysten kaavailemiin mittaviin irtisanomissuunnitelmiin tai työehtojen heikentämiseen.
- Työntekijälle säädetään henkilökohtainen 200 euron seuraamusmaksu työtuomioistuimen laittomaksi tuomitseman lakon jatkamisesta.
- Lakko on työtaistelutoimenpide, josta yleensä päättää liitto tai jäsenyhdistys. Seuraamuksia ei tulisi kohdistaa yksittäisiin henkilöihin.

Miten etenee

- lausuntokierros viikoilla 43–49
- jatkovalmistelu
- hallituksen esitys eduskunnalle 1.2.2024
- voimaantulo 1.7.2024

2. Paikallinen sopiminen

- Hallitus uudistaa lainsäädäntöä yritystasolla tapahtuvan paikallisen sopimisen mahdollisuuksien lisäämiseksi. Hallituksen tahtotila on, että paikallinen sopiminen on yhdenvertaisesti mahdollista kaikissa yrityksissä riippumatta siitä, kuuluuko yritys työnantajaliittoon tai millainen työntekijöiden edustusjärjestelmä yrityksessä on.
- Hallitus laajentaa paikallisen sopimisen edellytyksiä poistamalla työlainsäädännöstä järjestäytymättömiä, yleissitovaa työehtosopimusta noudattavia yrityksiä koskevat paikallisen sopimisen kiellot.
- Työlainsäädäntöä muutetaan niin, että myös yrityksen kanssa tehdyllä työehtosopimuksella voidaan sopia poiketa samoista työlainsäädännön säännöksistä, joista poikkeaminen on nyt mahdollista vain valtakunnallisella työehtosopimuksella.
- Näennäisten nk. keltaisten ammattiliittojen perustamisen ehkäisemiseksi työehtosopimuslain säädöstä yrityskohtaisen työehtosopimusten osapuolista täsmennetään niin, että yrityskohtaisen työehtosopimuksen em. poikkeamismahdollisuudet edellyttävät, että työehtosopimuksen on työntekijöiden puolelta tehnyt joko työntekijöiden valtakunnallinen yhdistys tai siihen kuuluva työntekijöiden yhdistys.
- Riski on, että sopimisella alitetaan lain ja työehtosopimusten turvaama työehtojen vähimmäistaso siinä määrin, että päädytään työehtojen kilpailuun työmarkkinoilla.

-
- Lainsäädäntövalmistelun pohjana on vuonna 7.6.2016 valmistunut kolmikantaisen työryhmän raportti ilman nk. luottamusmieslukkoa. Paikallinen sopiminen mahdollistetaan yritystasolla niin, että sopijana voi olla luottamusmies, luottamusvaltuutettu, muu henkilöstön valitsema edustaja tai koko henkilöstö. Luottamusvaltuutetun ja muun määräajaksi valitun henkilöstön edustajan suoja säädetään lailla samalle tasolle, kun se tällä hetkellä on laissa säädetty luottamusmiehelle. Tehtäviin valittujen henkilöiden mahdollisuus koulutukseen ja riittävään tiedonsaantiin varmistetaan.
 - Työtuomioistuimen tehtäviä laajennetaan niin, että se käsittelee erillisessä kokoonpanossa nk. yleissitovassa kentässä tehtyjen työehtosopimusten paikallisen sopimisen tulkintaa koskevat erimielisyydet. Työtuomioistuimen riittävät resurssit turvataan nopeiden käsittelyaikojen varmistamiseksi.
 - Hallituksen esitykset paikallisen sopimisen lisäämiseksi valmistellaan niin, että ne annetaan eduskunnalle kevätistuntokaudella 2024.

3. Heikennykset työsuhteen ehtoihin / työllistämisen helpottaminen

- Vuoden mittaiselta määräaikaiselta työsopimukselta ei jatkossa edellytetä erityistä perustetta. Nykyisin näin ainoastaan pitkäaikaistyöttömän osalta.
- Ketjuttamiskielto jää voimaan. Työhön pääsemistä helpottava muutos lisää todennäköisesti työelämän epävarmuutta sekä vähentää toistaiseksi voimassa olevia työsuhteita. Vaikutukset kohdistuvat erityisesti nuoriin ja naisiin. Muutos voi lisätä raskaus- ja perhevapaasyrjintää, sillä nykyisinkin merkittävä osa syrjintätilanteista liittyy määräaikaisiin työsuhteisiin.
- Lomautusilmoitusaikaa ja siihen liittyvää palkanmaksuvelvollisuutta lyhennetään seitsemään päivään työehtosopimuksen määräyksestä riippumatta.
- Nykyisin lomautusilmoitusaika on lain mukaan 14 päivää. Ilmoitusaika on kirjattu myös osaan työehtosopimuksia. Työntekijän varautumisaika toimeentulon heikkenemiseen lyhenee. Samalla puututaan työehtosopimusosapuolten sopimusautonomiaan, kun lailla vaikutetaan olemassa olevien sopimusten sisältöön.

Ensimmäinen sairauspoissaolopäivä säädetään palkattomaksi omavastuupäiväksi.

- Muutos on tulonmenetyks työntekijälle ja voi lisätä sairaana töihin tulemistä.
- Työntekijän henkilöperusteista irtisanomissuojaa heikennetään. Jatkossa työntekijän henkilöperusteiseen irtisanomiseen riittää asiallinen syy, kun nyt edellytys on asiallinen ja painava syy.
- Muutos heikentää työsuhdeturvaa.
 - Painava –edellytys. Mitä se tarkoittaa?
 - Varoitus ja muun työn tarjoaminen, kielletyt irtisanomisperusteet, kokonaisarviointi
 - Ruotsi: saklig skäl
 - ESP: perusteltu syy

-
- Työsopimuslain mukainen takaisinottovelvollisuus poistetaan alle 50 henkilöä työllistäviltä yrityksiltä ja yhteisöiltä työehtosopimuksen määräyksestä riippumatta.
 - Takaisinottovelvollisuus on nyt neljä tai kuusi kuukautta työsuhteen keston mukaan. Muutos heikentää työsuhdeturvaa. Kirjaus puuttuu myös työehtosopimusosapuolten sopimusautonomiaan.

4. Heikennykset etuuksiin ja turvaan

- Ansiosidonnaisen työttömyysturvan tasoa heikennetään porrastaen. Kahdeksan työttömyysviikon jälkeen tuki laskee 80 prosentin ja 34 viikon jälkeen 75 prosentin tasolle.
- Muutos vaikuttaa erityisesti heihin, joille uudelleentyöllistyminen on eri syistä vaikeaa. Muutos voi johtaa työttömien ”luukuttamiseen”, koska he saattavat joutuvat hakemaan myös muita sosiaaliturvaetuuksia toimeentulonsa turvaamiseksi.
- Työttömyysturvan työssäoloehto pidennetään kuudesta 12 kuukauteen.
- Muutos hankaloittaa mahdollisuutta päästä ansiosidonnaisen työttömyysturvan piiriin ja lisää toimeentulo-ongelmia työttömyyden aikana. Yhdessä määräaikaistamien helpottamisen kanssa tämä voi myös vahvistaa työelämän epävarmuutta ja siirtää työttömiä muiden sosiaaliturvaetuuksien piiriin.

-
- Työttömyysturvan työssäoloehto euroistetaan.
 - Muutos heikentää osalla työttömyysturvan tasoa ja on erityisen ongelmallinen pienituloisille ja epätyypillisissä työsuhteissa työskenteleville. Muutos lisää toimeentulo-ongelmia ja johtaa työttömien ”luukuttamiseen”, koska he saattavat joutuvat hakemaan myös muita sosiaaliturvaetuuksia toimeentulonsa turvaamiseksi
 - Lomakorvaukset jaksetaan, omavastuupäivien määrää nostetaan viidestä päivästä seitsemään päivään, työssäoloehdon kertyminen palkkatuetussa työssä lakkautetaan, lapsikorotukset poistetaan, ikäsidonnaisista poikkeussäännöistä ja suojaosista luovutaan.
 - Muutokset heikentävät työttömyysturvan tasoa ja ovat erityisen ongelmallisia pienituloisille ja epätyypillisissä työsuhteissa työskenteleville. Muutokset lisäävät toimeentulo-ongelmia.

-
- Vanhempainrahan ensimmäisen 16 arkipäivän korotusosuudesta luovutaan.
 - Muutos heikentää perheellisten toimeentuloa. Lisäksi se voi vaikeuttaa TES-neuvottelujen vanhempainvapaan palkallisesta jaksosta sopimista.
 - Aikuiskoulutustuki lakkautetaan 1.8.2024 alkaen.
 - Koska aikuiskoulutustuki tukee opintojen aikaista toimeentuloa, muutos todennäköisesti heikentää erityisesti keski- ja pienituloisten työkäisten mahdollisuuksia päivittää osaamistaan työuran aikana.
 - Vuorotteluvapaa lakkautetaan.
 - Muutos poistaa työntekijän jaksamista ja työuran huokoistamista tukeneen edun, jota ovat käyttäneet erityisesti pitkän työuran tehneet naiset.

-
- Yhteistoimintalain soveltamisala rajataan koskemaan vähintään 50 työntekijää työllistäviä yrityksiä ja lain muutosneuvottelujen vähimmäisneuvotteluaikoja lyhennetään puolella.
 - Tällä hetkellä yhteistoimintalakia sovelletaan vähintään 20 työntekijän yrityksiin. Muutos jättää valtaosan työpaikoista työntekijöiden ja työnantajien yhteistoiminnan ja työelämän kehittämisen ulkopuolelle, sekä heikentää työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksia yrityksissä. STTK on esittänyt soveltamisalan laskemista 10 työntekijään.
 - Irtisanomisia koskevien muutosneuvottelujen vähimmäisneuvotteluaikoja leikattaisiin puolella, mikä heikentää merkittävästi neuvotteluiden merkitystä ja mahdollisuutta käydä aitoa keskustelua irtisanomisten vaihtoehtoista.